

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2017 m. liepa, rugpjūtis

PARENGTA

LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ IR APIBENDRINIMO DEPARTAMENTO

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	3
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	3
BK 132 straipsnio 3 dalies taikymas	3
<i>Dėl BK 132 straipsnio 3 dalies taikymo</i>	3
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	4
BPK 109 straipsnio taikymas	4
<i>Dėl turtinės žalos atlyginimo</i>	4
BPK 109 straipsnio taikymas	5
<i>Dėl civilinio ieškinio</i>	5
II. CIVILINĖS BYLOS	6
Asmenys	6
<i>Dėl Akcinių bendrovių įstatymo 44 straipsnio 9 dalies (nuo 2014 m. birželio 17 d. Akcinių bendrovių įstatymo 45² straipsnio) taikymo ir aiškinimo</i>	6
Daiktinė teisė	7
<i>Dėl valstybinės žemės nuomos sutarties nutraukimo padarinių statinių, esančių žemės sklype, savininkui</i>	7
Prievolių teisė	8
<i>Dėl garantijos pagal pirmą pareikalavimą ir įrodinėjimo pareigos paskirstymo</i>	8
<i>Dėl priteistinių procesinių palūkanų momento nustatymo</i>	9
Sutarčių teisė	9
<i>Dėl savivaldybei priklausančio turto nuomos ne konkurso tvarka</i>	9
Viešieji pirkimai	10
<i>Dėl materialiosios teisės normų, kuriomis reglamentuojama perkančiųjų organizacijų diskrecija kelis tapačius pirkimo objektus sujungti į vieną, aiškinimo bei taikymo</i>	10
Civilinio proceso teisė	11
<i>Dėl vykdymo išlaidų, atsiradusių antstoliui vykdant teismo nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, paskirstymą reglamentuojančių teisės normų aiškinimo ir taikymo</i>	11
Darbo teisė	11
<i>Dėl uždarnosios akcinės bendrovės vadovo paskyrimo (išrinkimo) ir darbo sutarties su asmeniu, paskirtu laikinai eiti uždarnosios akcinės bendrovės vadovo pareigas, sudarymo bei pasibaigusios terminuotos darbo sutarties pripažinimo niekine ir negaliojančia</i>	11
Bankroto teisė	12
<i>Dėl sąlygų vykdyti įmonės bankrotą ne teismo tvarka (pranešimo kreditoriams ir ginčų nebuvimo)</i>	12
<i>Dėl įmonių bankroto administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo</i>	13
<i>Dėl nemokios įmonės tyčinio bankroto ir atsakingo už tyčinį bankrotą subjekto</i>	15

I. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 132 straipsnio 3 dalies taikymas

Dėl BK 132 straipsnio 3 dalies taikymo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje apeliacinės instancijos teismas, priešingai nei pirmosios instancijos teismas, R. B. pripažino kaltu ir nuteisė pagal BK 132 straipsnio 3 dalį už tai, kad jis pažeidė teisės aktų numatytas specialias elgesio saugumo taisykles, t. y. organizuodamas darbų eigą statybvietėje neužtikrino saugios darbo vietos bei aplinkos ir dėl to nukentėjusiajam J. M. atliekant kasimo darbus buvo padaryti sužalojimai, dėl kurių jis vėliau mirė.

Kasacine tvarka baudžiamąją bylą nagrinėjusi teisėjų kolegija pritarė apeliacinės instancijos teismo išvadoms, kad šiuo atveju jaunuoliai, tarp jų ir žuvusysis J. M., negalėjo būti tinkamai

subrangovais kasimo darbams atlikti, kadangi buvo nepilnamečiai, nebuvo asmenys, dirbantys pagal individualios veiklos pažymas ar verslo liudijimus. Be to, teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad nuteistasis R. B., organizuodamas šulinio ir tranšėjos kasimo darbus, ne tik pažeidė apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje nurodytų teisės aktų nustatytų specialių elgesio saugumo taisyklių reikalavimus, bet ir nesilaikė teisės aktų, reglamentuojančių nepilnamečių asmenų darbą, ir reikalavimų, apskritai draudžiančių tokiems kasimo darbams telkti asmenis iki 18 metų.

Nagrinėjamos bylos kontekste kasacinis teismas, nurodęs, kad nors kasaciniame skunde teigiama, jog kaltinime nurodyti specialiųjų elgesio taisyklių reikalavimai taikomi tik iš darbo sutarčių kylantiems santykiams, pažymėjo, kad nepriklausomai nuo to, kokie santykiai susiklostė – civiliniai ar darbo, nagrinėjamu atveju pavojingų statybos darbų organizatorius ir vadovas turi bendro pobūdžio pareigą užtikrinti, kad nepilnamečiai asmenys pavojingų darbų nedirbtų, darbus atliekantys asmenys dirbtų saugiomis ir sveikatai nekenksmingomis sąlygomis. Pasak teisėjų kolegijos, nepilnamečiams asmenims, atliekantiems darbus civilinių teisinių santykių pagrindu, turi būti garantuotos tokios pačios saugios darbo sąlygos, kaip ir nepilnamečiams, dirbantiems pagal darbo sutartį. Teisėjų kolegija pabrėžė, kad darbų organizatorius, pavesdamas pavojingus darbus atlikti nepilnamečiams, kurie pagal teisės aktų reikalavimus tokių darbų atlikti negali, prisiima visą su tokių darbų atlikimu susijusią ir iš jų galinčių kilti žalingų padarinių riziką. Net ir tuo atveju, kai tarp statybos darbų organizatoriaus ir darbą atliekančio nepilnamečio asmens susiklosto civiliniai teisiniai santykiai, kaip šioje nagrinėjamoje byloje, teisėjų kolegijos nuomone, darbų vadovas ir organizatorius privalo užtikrinti, jog konkrečių darbų atlikimas nekeltų grėsmės jauno asmens saugai ir sveikatai.

Atsižvelgusi į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatavo, kad šiuo atveju apeliacinės instancijos teismas nuteistojo R. B. padarytai veikai baudžiamąjį įstatymą – BK 132 straipsnio 3 dalį – pritaikė tinkamai.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. liepos 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-181-489/2017

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 109 straipsnio taikymas

Dėl turtinės žalos atlyginimo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje nukentėjusysis ir civilinis ieškovas N. P. kasaciniu skundu nesutiko su jam atlyginta civilinio atsakovo AB „Lietuvos draudimas“ 2896,20 Eur kapavietės sutvarkymo išlaidų suma ir papildomai prašė priteisti 7621,36 Eur turtinei žalai atlyginti. Nukentėjusysis N. P. turtinę žalą grindė sudaryta paslaugų sutartimi su V. V. individualia įmone dėl kapavietės sutvarkymo darbų, kurioje nurodyta, kad bendra vykdomų darbų kaina yra 10 517,56 Eur. Tuo tarpu pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai sprendė, kad N. P. prašomo priteisti kapavietės sutvarkymo išlaidų dydis neatitinka protingumo kriterijaus, o draudimo bendrovės atlygintos 2896,20 Eur kapavietės sutvarkymo išlaidos yra objektyviai pakankamas atlyginimas už vidutinio, bet ne prašmatnaus paminklo bei tvorelės pastatymą.

Pirmiausia kasacinis teismas pažymėjo, kad išties tiek CK 6.291 straipsnyje, tiek teismų praktikoje įtvirtinta, jog atlyginant laidojimo išlaidas turi būti vadovaujama protingumo kriterijumi ir atlyginamos tik vidutinės (įprastos) kapavietės sutvarkymo išlaidos. Tokio atlyginimo dydis turi būti adekvatus, teisingas ir protingas. Tačiau, pasak teisėjų kolegijos, tai neatleidžia teismo, sprendžiančio civilinį ieškinį, nuo pareigos patikrinti ir įvertinti, kokius įrodymus pateikia civilinis ieškovas, įrodinėdamas prašomos priteisti turtinės žalos dydžio pagrįstumą, kokie konkretūs kapo sutvarkymo darbai buvo atlikti, ar šie darbai susiję būtent su mirusiojo asmens kapo sutvarkymu.

Teisėjų kolegijos vertinimu, šiuo atveju apeliacinės instancijos teismas visų bylos įrodymų ir aplinkybių, susijusių su kapo sutvarkymo darbais, neištyrė, nesiaiškino, kokios medžiagos buvo panaudotos ir kokie konkretūs darbai atlikti tvarkant kapą, neįvertino, ar šie darbai padaryti ir susiję būtent su vien tik mirusiosios kapavietės sutvarkymu. Dėl to teisėjų kolegija, atsižvelgusi į išdėstytus argumentus, apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį, kuria atmestas apeliacinis skundas dėl turtinės žalos priteisimo nukentėjusiajam ir civiliniam ieškovui N. P., perdavė iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. liepos 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-119-489/2017

BPK 109 straipsnio taikymas

Dėl civilinio ieškinio

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje K. J., S. L., V. P., A. Ž., V. B. ir D. K. nuteisti už tai, kad iš anksto susitarę ir veikdami bendrininkų grupe su nenustatytais asmenimis, K. J. ir S. L. kaip organizatoriai, V. P. kaip vykdytojas, o V. B., D. K., A. Ž. kaip padėjėjai, pasikėsino neteisėtai disponuoti akcizais apmokestinamomis prekėmis, kurių vertė viršija 250 MGL dydžio sumą, tačiau nusikalstamos veikos nebaigė dėl nuo jų valios nepriklausančių aplinkybių. Apeliacinės instancijos teismas pirmosios instancijos teismo nuosprendį pakeitė panaikindamas pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl 16 055,95 Eur priteisimo pagal Vilniaus teritorinės muitinės pateiktą civilinį ieškinį ir ieškinį atmesdamas. Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija tokį savo sprendimą motyvavo tuo, kad skolos muitinei klausimas turi būti sprendžiamas vadovaujantis Sąjungos muitinės kodekso, galiojusio sprendimo priėmimo metu, nuostatomis, pagal kurias skola muitinei byloje nustatytais aplinkybėmis išnyko.

Kasacinis teismas, vertindamas šią situaciją, pirmiausia pažymėjo tai, kad turtinė žala paprastai siejama su dėl nusikalstamos veikos padarymo kilusiais padariniais. BK 199² straipsnyje nurodyta veika kėsinamasi į tokią vertybę kaip valstybės mokesčių (finansų) sistemą, o tiesioginė vertybė yra akcizų mokesčiai, taigi šiuo nusikaltimu, t. y. įgijus ir gabenant ar kitaip disponuojant nelegaliai įvežtomis akcizinėmis prekėmis, valstybei padaroma turtinė žala pasireiškia akcizų mokesčių nesumokėjimu. Tokiu atveju valstybės institucijos turi teisę reikalauti baudžiamojoje byloje padarytos turtinės žalos atlyginimo. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad iš bylos medžiagos matyti, jog nors šioje byloje nuteisti asmenys planavo įgyti ir gabenti Lietuvos teritorija akcizines prekes, baudžiamojoje byloje nenustatytų asmenų perkeltas iš Baltarusijos Respublikos teritorijos į Lietuvos Respublikos teritoriją, bet dėl to, kad vienas iš bendrininkų – V. P., turėjęs paimti prekes ir jas gabenti, buvo sulaikytas bevažiuojantis paimti paliktų prie pasienio ženklo prekių, realiai disponuoti prekėmis jiems nepavyko. Taigi, turtinė žala valstybei nebuvo padaryta, nes nusikaltimas nutrūko pasikėsینimo stadijoje, prekių įgijimas, laikymas ar gabenimas neįvyko, dėl to, teisėjų kolegijos nuomone, nebuvo pagrindo tenkinti baudžiamojoje byloje pareikštą civilinį ieškinį. Kartu teisėjų kolegija nurodė, kad klausimas dėl žalos atlyginimo galėtų būti sprendžiamas kitaip, jei asmenys akcizines prekes pradėtų gabenti Lietuvos teritorija. Tokiu atveju galėtų būti konstatuotas žalos padarymas valstybei, nes neteisėtai įgytomis prekėmis kaltininkai jau disponuoja, bet mokesčiai nesumokėti ir nesiruošiama jų mokėti dėl neteisėto jų įgijimo.

Nagrinėjamos bylos kontekste teisėjų kolegija taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad apeliacinės instancijos teismas, panaikinęs pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl civilinio ieškinio priteisimo, pripažino, kad žala valstybei padaryta ir formaliai muitinė turi teisę į ieškinio patenkinimą, tačiau šią nuosprendžio dalį naikino ne dėl žalos nebuvimo, o dėl Europos Sąjungos muitinės kodekso nuostatų, reglamentuojančių skolos muitinei išnykimą, pasikeitimo nuo 2016 m. gegužės 1 d. įsigaliojus naujai Sąjungos muitinės kodekso redakcijai. Teisėjų kolegija pabrėžė, kad šiuo atveju, atmesdama Vilniaus teritorinės muitinės atstovo kasacinio skundo argumentus dėl civilinio ieškinio, vadovaujasi ne muitinės kodeksų nuostatomis, o BK 199² straipsnio nuostatomis dėl nusikaltimo dispozicijos rūšies, nusikaltimo sudėties požymių,

nusikaltimo baigtumo ir žalos padarymo momento bei BPK 109 straipsnio nuostatomis dėl turinės žalos sampratos baudžiamajame procese.

Atsižvelgusi į išdėstytus argumentus, t. y. į tai, kad žala nusikaltimu nebuvo padaryta, teisėjų kolegija kasacinį skundą šioje baudžiamajoje byloje atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. liepos 4 d. nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-171-696/2017

II. CIVILINĖS BYLOS

Asmenys

Dėl Akcinių bendrovių įstatymo 44 straipsnio 9 dalies (nuo 2014 m. birželio 17 d. Akcinių bendrovių įstatymo 45² straipsnio) taikymo ir aiškinimo

Ieškovė – bankrutavusi uždaroji akcinė bendrovė prašė pripažinti negaliojančiais jos turto hipotekos ir įkeitimo bei laidavimo sandorius, kuriais buvo siekiama sudaryti sąlygas kitiems asmenims įsigyti tos bendrovės akcijų. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, o apeliacinės instancijos teismas ieškinį tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad Lietuvoje 1976 m. gruodžio 13 d. Antrosios Tarybos direktyvos 77/91/EEB dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos tokias priemones suvienodinti, nuostatos reikalauja iš Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 58 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų akcinių bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, bendroves steigiant, palaikant ir keičiant jų kapitalą, koordinavimo (toliau – direktyva 77/91) nuostatos buvo perkeltos į Akcinių bendrovių įstatymo (toliau – ABĮ) 44 straipsnio 9 dalį, o direktyvos 2012/30, keičiančios direktyvą 77/91, nuostatos – į ABĮ redakcijos, galiojančios nuo 2014 m. birželio 17 d., 45² straipsnio 1 dalį. ABĮ 44 straipsnio 9 dalyje nurodyta, kad bendrovė negali iš anksto mokėti lėšų, suteikti paskolos ar užtikrinti prievolių įvykdymo tretiesiems asmenims, jeigu šiais veiksmais siekiama sudaryti sąlygas kitiems asmenims įsigyti tos bendrovės akcijų. Kasacinis teismas pažymėjo, kad lingvistinė direktyvos 77/91 23 straipsnio 2 dalies nuostatos analizė suponuoja, jog draudimas finansuoti ar kitaip užtikrinti savo akcijų įsigijimą netaikomas tik bankams ar kitoms finansų institucijoms, kai įsigyjama šių institucijų akcijų. Kasacinis teismas nurodė, kad, nors ABĮ 44 straipsnio 9 dalyje nustatytas finansinės pagalbos ribojimas įtvirtintas ABĮ 44 straipsnyje „Akcijų pasirašymas“, atsižvelgiant į direktyvos 77/91 tikslus ir 23 straipsnio paskirtį, taip pat į tai, kad šiuo metu galiojančioje ABĮ redakcijoje finansinės pagalbos teikimo bendrovės akcijoms įsigyti apribojimai jau reglamentuojami atskirame 45² straipsnyje, konstatuotina, jog ABĮ 44 straipsnio 9 dalyje įtvirtintas finansinės pagalbos bendrovės akcijoms įsigyti ribojimas apima ne tik naujai išleidžiamas akcijas, bet ir akcijų perleidimą, jei juo siekiama perimti bendrovės valdymą pačios bendrovės skolintomis ar jos turtu užtikrintomis lėšomis.

Kasacinis teismas išaiškino, kad ABĮ nustatytas draudimas suteikti paskolas ar užtikrinti kitų asmenų suteiktas paskolas turėtų būti taikomas ir tais atvejais, kai atitinkami sandoriai sudaromi jau po akcijų nuosavybės teisės perėjimo naujam akcininkui (trečiajam asmeniui), jeigu tokie sandoriai sudarė sąlygas įsigyti bendrovės akcijų, t. y. tarp sandorių turi būti nustatytas pakankamas ryšys, pavyzdžiui, kaip viena iš kredito bendrovės akcijoms įsigyti suteikimo sąlygų, arba šalių siekis išvengti imperatyvių apribojimų taikymo. ABĮ 44 straipsnio 9 dalyje nustatytas ribojimas suteikti finansinę pagalbą užtikrinant prievolių įvykdymą tretiesiems asmenims nėra apibrėžtas kokiais nors konkrečiais prievolių įvykdymo užtikrinimo būdais, todėl, remdamasis lingvistine ABĮ normų analize, kasacinis teismas darė išvadą, jog į šios normos apimtį patenka bet kokie prievolių įvykdymo užtikrinimo būdai, minimi CK 6.70 straipsnyje. Kasacinis teismas konstatavo, kad ABĮ 44 straipsnio 9 dalies norma atitinka imperatyviosios normos požymius, t. y. ji aiškiai apibrėžta, įvardijant veiksmus, kurių negali atlikti bendrovė, vienareikšmiška ir nesuteikianti pasirinkimo laisvės teisinio santykio dalyviams savo abipusiais susitarimais ar kitais būdais pakeisti šia teisės norma nustatytą elgesio variantą. Atitinkamai šios normos pažeidimas sudaro sąlygas taikyti CK 1.80 straipsnį ir sudarytą sandorį pripažinti niekiniu.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad bendrovė finansinę pagalbą bendrovės akcijoms įsigyti gali teikti tiek tiesiogiai, pavyzdžiui, suteikdama akcijų pirkėjui paskolą, tiek ir netiesiogiai, t. y. užtikrindama akcijų pirkėjo prievolių akcijoms įsigyti įvykdymą bendrovės turtu, kaip buvo atlikta apžvelgiamoje byloje. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad akcesorinė prievolė gali būti ginčijama ir savarankišku pagrindu, neginčijant pagrindinės prievolės, nes akcesorinės prievolės negaliojimas nedaro automatiškai negaliojančios pagrindinės prievolės. Siekiant tinkamai taikyti ABĮ 44 straipsnio 9 dalyje įtvirtintą finansinės pagalbos ribojimą, visi su akcijų įsigijimu susiję sandoriai turi būti vertinami kartu, siekiant nustatyti, kuris sandoris labiausiai pažeidė bendrovės ir viešąjį interesą, įtvirtintą ABĮ 44 straipsnio 9 dalyje. Kasacinis teismas sprendė, kad ginčo atveju nėra ginčijami akcijų pirkimo–pardavimo sandoris ar kredito sutartis, nes akcijų pirkėjas turi teisę gauti paskolą akcijoms įsigyti ir užtikrinti įkeitimu ar kitais prievolių įvykdymo užtikrinimo būdais, tačiau būtent kredito prievolės įvykdymo užtikrinimas įkeičiant didžiąją dalį turto, priklausančio įsigyjamai bendrovei, pažeidžia įtvirtintą imperatyvą, ir atitinkami sandoriai pripažintini niekiniais.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-277-421/2017

Daiktinė teisė

Dėl valstybinės žemės nuomos sutarties nutraukimo padarinių statinių, esančių žemės sklype, savininkui

Ieškovė Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos (toliau – NŽT) ieškiniu prašė teismo įpareigoti atsakovę savo lėšomis atlaisvinti valstybinės žemės sklypą, pašalinant iš jo atsakovei nuosavybės teise priklausančius statinius. Tuo atveju, jei atsakovė per teismo nustatytą terminą neatlaisvins žemės sklypo, pavesti Valstybinei teritorijų planavimo ir statybų inspekcijai prie Aplinkos ministerijos pašalinti nurodytus statinius atsakovės lėšomis. Atsakovė pareiškė priešieškinį dėl įpareigojimo sudaryti valstybinės žemės nuomos sutartį arba nustatyti servitutą. Pirmosios instancijos teismas ieškinį ir priešieškinio reikalavimą dėl įpareigojimo sudaryti nuomos sutartį atmetė, o priešieškinio reikalavimą dėl servituto nustatymo paliko nenagrinėtą. Apeliacinės instancijos teismas ieškinį tenkino.

Apžvelgiamu atveju nėra ginčo dėl to, kad atsakovė prarado teisę į valstybinės žemės nuomos ne žemės ūkio veiklai sutartimi jai suteiktą žemės sklypą. Šią teisę, kaip konstatuota kitoje civilinėje byloje įsiteisėjusiu teismo sprendimu, atsakovė prarado nuomotojui žemės nuomos sutartį vienašališkai nutraukus nepažeidžiant įstatymo reikalavimų, nes atsakovė nenaudojo žemės sklypo pagal sutartį, neeksploatavo jo (sklypo) naudingų savybių sutartyje nustatytu būdu pakankamai ilgą laiką – 13 metų, taigi dėl tokio ilgalaikio neveikimo nuomotojas turėjo teisę nutraukti valstybinės žemės nuomos sutartį prieš terminą. Taip pat šioje byloje yra nustatyta, kad atsakovei nebuvo suteikta teisė kitu būdu naudotis žemės sklypu. Kasacinis teismas nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas neturėjo teisinio pagrindo tenkinti ieškinio reikalavimus remdamasis tiek CK 4.104 straipsnio 1 dalimi, tiek ir CK 4.105 straipsnio 3 ir 4 dalimis, kadangi nurodytos teisės normos apžvelgiamam ginčui negalėjo būti taikytos. Kasacinis teismas pažymėjo, kad CK 4.104 straipsnio 1 dalis reglamentuoja teisinius santykius, kurie susiklosto sutartį, kuria asmeniui buvo suteiktas neterminuotai naudotis arba išnuomotas žemės sklypas, teismine tvarka pripažinus negaliojančia dėl naudotojo ar nuomininko tyčios ar nutraukus dėl tyčinių esminių žemės sklypo naudojimo tvarkos pažeidimų, o CK 4.105 straipsnio 3 ir 4 dalyse įtvirtintos nuostatos reglamentuoja teisinius santykius, kurie susiklosto sandorį, kurio pagrindu buvo naudojamas žemės sklypu (CK 4.105 straipsnio 3 dalis), teismui pripažinus negaliojančiu taikant sandorių negaliojimo instituto teisės normas. Tačiau ginčo atveju susiklostė kitokia situacija, t. y. valstybinės žemės nuomos ne žemės ūkio veiklai sutartis buvo teisėtai nutraukta prieš terminą nuomotojo reikalavimu. Kasacinis teismas nurodė, kad įstatymas nustato, jog asmeniui, teismo tvarka pripažintam praradusiu teisę į žemės sklypą, atlyginama ant šio žemės sklypo esančių ir jam nuosavybės teise

priklausančių statinių vertė (CK 4.105 straipsnio 1 dalis). Ši žemės savininko pareiga vykdytina nustatant statinių vertę ir atlyginant ją statinių savininkui. Pabrėžtina, kad ginčo atveju ginčo pastatai, statiniai ir įrenginiai, atsakovei priklausantys nuosavybės teise, valstybinės žemės nuomos ne žemės ūkio veiklai sutartimi išnuomotame žemės sklype buvo iki ginčo šalims pasirašant šią sutartį. Taigi ir ieškovė, išnuomodama sau nuosavybės teise priklausantį žemės sklypą, žinojo, kad šis, be kita ko, bus naudojamas atsakovei priklausantiems teisėtai pastatytiems iki nuomos sutarties įgytiems pastatams eksploatuoti. Kasacinis teismas konstatavo, kad teisėtai nutraukus žemės nuomos sutartį, tenkinus ieškinio reikalavimą įpareigoti pastatų, statinių ir įrenginių savininką savo lėšomis atlaisvinti žemės sklypą, būtų paneigiama pastatų, statinių ir įrenginių nuosavybės teisės esmė – šie teisėtai suformuoti ir įregistruoti nuosavybės teisės objektai nustotų egzistavę, o tai neatitiktų nuosavybės neliečiamumo, proporcingumo ir teisėtų lūkesčių civilinių santykių teisinio reglamentavimo principų (CK 1.2 straipsnio 1 dalis), taip pat ir Konstitucinio Teismo formuojamos oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatų. Kasacinis teismas sprendė, kad ginčo teisiniams santykiams taikytinos CK 4.105 straipsnio 1 dalies nuostatos.

Kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį, kuria buvo tenkintas ieškovės ieškinys.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-305-916/2017

Prievolių teisė

Dėl garantijos pagal pirmą pareikalavimą ir įrodinėjimo pareigos paskirstymo

Ieškovė prašė teismo priteisti iš atsakovės skolą pagal garantiją. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad, apžvelgiamos bylos duomenimis, atsakovės ieškovei išduota garantija įvardyta kaip pareikalavimo garantija, joje nurodyta, kad atsakovė neatšaukiamai ir besąlygiškai įsipareigojo sumokėti ieškovei bet kokią sumą, neviršijančią 34 873 Eur, per 7 dienas nuo gauto ieškovės pirmo reikalavimo raštu su nuoroda į šią garantiją, nurodant, kad trečiasis asmuo visiškai ar iš dalies neįvykdė savo įsipareigojimų pagal negyvenamųjų patalpų nuomos sutartį (toliau – Nuomos sutartis). Kasacinio teismo vertinimu, atsakovės išduota garantija pagal savo turinį ir sąvokas atitinka nepriklausomos garantijos, t. y. garantijos pagal pirmą pareikalavimą, požymius. Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad aplinkybė, jog Nuomos sutartyje ieškovė su trečiuoju asmeniu aptarė būsimos atsakovės garantijos naudojimo atvejus, taip pat, tai, kad tiek Nuomos sutartį, tiek ir garantiją pasirašė tas pats asmuo, nelemia išvados, kad buvo išduota paprastoji garantija, priklausanti nuo pagrindinės prievolės. Kasacinis teismas pažymėjo, kad atsakovės garantija buvo išduota po Nuomos sutarties sudarymo, be to, pagal turinį yra platesnė nei buvo sutarta ieškovės su trečiuoju asmeniu sudarytos Nuomos sutarties sąlygose. Išduoti tokią garantiją, t. y. garantiją pagal pirmą pareikalavimą, buvo atsakovės teisė, reglamentuota CK 6.90 straipsnio 2 dalyje. Kasacinis teismas pažymėjo, kad ginčo atveju nėra pagrindo Nuomos sutarties sąlygas taikyti ir šios sutarties nesudariusiai atsakovei, kuri išreiškė savo laisvą valią vienašaliu sandoriu išduoti platesnio pobūdžio garantiją nei paprastoji, būtent – garantiją pagal pirmą pareikalavimą, nepriklausančią nuo pagrindinės prievolės, kurios įvykdymui užtikrinti garantija išduota. Tokią garantiją išdavusi atsakovė, gavusi ieškovės (kreditorės) reikalavimą, privalo išmokėti garantijoje nurodytą sumą remdamasi tik garantijos sąlygomis ir nevertindama pagrindinės prievolės įvykdymo (neįvykdymo). Kasacinis teismas padarė išvadą, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai konstatavo, jog ieškovė turėjo byloje įrodyti, jog trečiasis asmuo pažeidė Nuomos sutartį. Ieškovė, siekdama, kad atsakovė įvykdytų garantiją prisiimtus įsipareigojimus, turėjo tik pareigą įvykdyti garantijoje nurodytas sąlygas. Kadangi, bylos duomenimis, ieškovė įvykdė atsakovės garantijoje nustatytas sąlygas, būtent – informavo atsakovę, kad trečiasis asmuo neįvykdė savo įsipareigojimų pagal Nuomos sutarties sąlygas, bei nenustatyta, kad ieškovės (kreditorės) reikalavimas pateiktas pasibaigus garantijos terminui, ar kad buvo CK 6.92 straipsnio 5 dalyje nurodytų aplinkybių, leidžiančių garantui nevykdyti prievolės, kasacinis teismas sprendė, jog

atsakovė nepagrįstai atsisakė įvykdyti garantijoje nustatytus įsipareigojimus. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus ir ieškinį tenkino.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. liepos 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-323-421/2017

Dėl priteistinių procesinių palūkanų momento nustatymo

Ieškovas, išnykus nagrinėjamos civilinės bylos sustabdymo pagrindams, teismui pateikė prašymą atnaujinti civilinės bylos nagrinėjimą ir priteisti 5 proc. dydžio metines palūkanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo. Pirmosios instancijos teismas ieškovo nurodytą reikalavimą atmetė, o apeliacinės instancijos teismas – tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad procesinių palūkanų skaičiavimo pradžia ir pabaiga nustatyta įstatyme: procesinės palūkanos mokamos nuo bylos iškėlimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad bylos iškėlimo momentu laikomas teisėjo rezoliucijos priėmimo momentas (CPK 137 straipsnio 1 dalis). Pažymėtina, kad nors pareiga mokėti procesines palūkanas yra nustatyta įstatymo, procesinės palūkanos skaičiuojamos tik esant kreditoriaus prašymui jas skaičiuoti. Taigi, procesinėms palūkanoms skaičiuoti ir priteisti būtinos dvi pagrindinės sąlygos: bylos iškėlimo teisme faktas (CK 6.37 straipsnio 2 dalis) ir kreditoriaus reikalavimas priteisti procesines palūkanas. Kasacinis teismas taip pat yra išaiškinęs, kad nors teisės aktuose tiesiogiai nenurodyta, jog prašymas priteisti procesines palūkanas privalo būti pareikštas raštu, tačiau atsižvelgiant į prašymo priteisti procesines palūkanas prigimtį ir juo siekiamas materialiąsias teises pasekmes, siekiant užtikrinti teisinį tikrumą, sudaryti galimybę kitai šaliai atsiliesti į tokį prašymą, pirmiau minėtas prašymas turi būti pateiktas raštu. Apžvelgiamos bylos kontekste kasacinis teismas pripažino pagrįstu kasacinio skundo argumentą, jog nei teisė į procesinių palūkanų priteisimą, nei jų apskaičiavimo tvarka įstatymo leidėjo nėra siejamos su prašymo priteisti procesines palūkanas pateikimo momentu. Kasacinis teismas konstatavo, kad bylos proceso metu tinkamai pareikšta kreditoriaus valia dėl procesinių palūkanų priteisimo suponuoja teismo pareigą priteisti procesines palūkanas nuo įstatyme nustatyto termino, t. y. nuo bylos iškėlimo teisme dienos (CK 6.37 straipsnio 2 dalis). Kadangi apeliacinės instancijos teismas, priteisęs ieškovui procesines palūkanas ne nuo bylos teisme iškėlimo, o nuo prašymo pateikimo, nepagrįstai sumažino įstatymo nustatytas priteistinas procesines palūkanas, kasacinis teismas sprendė, kad ieškovui procesinės palūkanos šiuo atveju priteistinos nuo bylos iškėlimo teisme dienos. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas pakeitė apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalį dėl ieškovui iš atsakovo priteistinių procesinių palūkanų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. liepos 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-325-684/2017

Sutarčių teisė

Dėl savivaldybei priklausančio turto nuomos ne konkurso tvarka

Ieškovė prašė pripažinti neteisėtu ir panaikinti savivaldybės tarybos sprendimą dėl negyvenamųjų patalpų nuomos ne konkurso būdu. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino, o apeliacinės instancijos teismas ieškinį atmetė.

Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo (toliau – VSTVNDI) 15 straipsnio 8 dalyje nustatyta, kad savivaldybei nuosavybės teise priklausantis materialusis turtas išnuomojamas savivaldybės tarybos nustatyta tvarka. Ukmergės rajono savivaldybės turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo tvarkos aprašo (toliau – Aprašas) IV skyriuje nustatytos bendrosios nuostatos dėl savivaldybės turto nuomos. Kasacinio teismo vertinimu, sisteminis Aprašo normų aiškinimas lemia išvadą, kad Aprašo 38 punkto nuostatoje suformuluota bendroji taisyklė dėl informacijos paskelbimo nuomojant savivaldybės turtą bet koku

būdu – tiek viešo konkurso, tiek ir ne konkurso būdu. Kasacinis teismas konstatavo, kad suinteresuotas išsinuomoti turtą asmuo gali teikti prašymą dėl turto, kurį savivaldybė siekia išnuomoti ne konkurso būdu, nuomos tik kai savivaldybė paskelbia informaciją apie turto nuomą ne konkurso būdu savo interneto svetainėje. Kasacinis teismas pažymėjo, kad tai, jog turto nuomą ne konkurso būdu detalizuojančiame tvarkos apraše nėra nuostatos dėl informacijos apie turto nuomą ne konkurso būdu paskelbimo interneto tinklalapyje, savaime nereiškia, jog specialiosiomis turto nuomą ne konkurso būdu reglamentuojančiomis teisės normomis leidžiama kitokia savivaldybės turto nuomos tvarka nei nustatyta bendrosiose normose. Savivaldybės turtas turi būti nuomojamas vadovaujantis viešosios teisės principu (tik tai, kas leidžiama specialiuosiuose šiuos santykius nustatančiuose teisės aktuose). Tai reiškia, kad jeigu bendrosiose Aprašo nuostatose nustatyta savivaldybės pareiga skelbti interneto tinklalapyje apie bet kokio turto nuomojimą, o specialiosiose nuostatose nėra leidžiama šios informacijos neskelbti, neįtvirtinta, kad tam tikros Aprašo nuostatos, tarp jų ir 38 punkto, negalėtų vykdant savivaldybės turto nuomą ne konkurso būdu, tai taikytinos bendrosios nuostatos dėl pareigos skelbti visą informaciją. Šioje byloje nustatyta, kad savivaldybės tarybos sprendimu nuspręsta išnuomoti trečiajam asmeniui ne konkurso būdu penkerių metų laikotarpiui atsakovei priklausantį turtą – patalpas farmacinei veiklai vykdyti; trečiasis asmuo įsipareigojo investuoti lėšas į savivaldybės turto pagerinimą; apie savivaldybės turto nuomą ne konkurso tvarka nebuvo skelbta savivaldybės interneto tinklalapyje. Kasacinis teismas sprendė, kad pirmosios instancijos teismas turėjo teisinį pagrindą panaikinti ginčijamą atsakovės sprendimą, nes atsakovė pažeidė savivaldybės nustatytą nekilnojamojo turto nuomos tvarką, imperatyviuosius VSTVNDĮ nustatytus principus, turto nuomą reglamentuojančias teisės normas, kartu ir ieškovės teisę sužinoti ir pateikti prašymą dėl turto nuomos pagal Aprašo 40.9 punktą. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. liepos 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-311-686/2017

Viešieji pirkimai

Dėl materialiosios teisės normų, kuriomis reglamentuojama perkančiųjų organizacijų diskrecija kelis tapačius pirkimo objektus sujungti į vieną, aiškinimo bei taikymo

Pareiškėja teismo prašė pripažinti neteisėtomis ir panaikinti atsakovės skelbto atviro konkurso (toliau – Konkursas) sąlygas, kuriose įtvirtintas reikalavimas turėti degalinių tinklą (taip pat sąlyga, kad Konkursas į dalis neskaidomas). Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad nei Viešųjų pirkimų įstatyme (toliau – VPI), nei kituose teisės aktuose perkančiosioms organizacijoms nenustatyta pareigos išskaidyti sudėtinį pirkimo objektą į kelis, tačiau tai nereiškia, kad jos šioje srityje turi visišką diskreciją; atsižvelgiant į lygiateisiškumo ir skaidrumo principus, negalimas atskirų pirkimo objektų sujungimas į vieną, jeigu tai grindžiama tik perkančiosios organizacijos finansinių ir žmoniškųjų išteklių administravimo tikslais; kelių pirkimo objektų sujungimo į vieną teisėtumo vertinimas pirmiausia priklauso nuo to, ar toks perkančiosios organizacijos sprendimas pagrįstas svarbiomis priežastimis (pagrindų pobūdžio vertinimas) ir ar šis sprendimas vienintelis galimas ir būtinas, negalimas pasiekti kitomis, mažiau varžančiomis priemonėmis (proporcingumas); atsižvelgiant į tai, tik svarbių priežasčių nustatymas *per se* nepateisina pirkimo objektų sujungimo į vieną; perkančiajai organizacijai nepateikus aiškaus ir įtikinamo pagrindimo naudotis išimtinė teise sujungti kelis pirkimo objektus į vieną, yra teisinis pagrindas pripažinti, jog ginčijamos viešojo pirkimo sąlygos pažeidė viešųjų pirkimų skaidrumo, lygiateisiškumo ir proporcingumo principus (VPI 3 straipsnio 1 dalis), todėl pripažintinos neteisėtomis. Apžvelgiamos bylos kontekste kasacinis teismas konstatavo, kad pirkimo objektų atskirumas (savarankiškumas) pasireiškia ne degalų rūšimi (benzinas, dyzelinas), o teritorijos, kurioje prekiaujama šiomis prekėmis, aspektu. Akivaizdu ir atskirai neįrodinėtina, kad dėl nevienodos mažmeninės degalų pardavimo rinkos plėtros ir skirtingos

prekių paklausos įvairiuose miestuose Lietuvoje susiklostė įvairaus tankumo ir konkurencijos lygio mažmeninės prekybos degalais situacija – egzistuoja dideli ir mažesni pardavėjų tinklai, taip pat yra tik pavienių degalinių atskiruose miestuose. Kasacinio teismo vertinimu, bendras 9 perkančiųjų organizacijų poreikio prekėmis įgyvendinimas vienu neišskaidytu pirkimu (įgyjant galimybę pirkti degalus keturiasdešimtyje skirtingų Lietuvos miestų) *per se* nepagrįstai iškraipo ir suvaržo šios srities ūkio subjektų konkurenciją. Kasacinis teismas konstatavo, kad ginčo Konkurso sąlygų neteisėtumą lemia pernelyg skirtingų keleto perkančiųjų organizacijų poreikių degalais įgyvendinimas pagal vienos ofertos – vieno akcepto modelį. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus ir pripažino neteisėtomis bei panaikino ieškovės nurodytas Konkurso sąlygas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. liepos 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-322-916/2017

Civilinio proceso teisė

Dėl vykdymo išlaidų, atsiradusių antstoliui vykdant teismo nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, paskirstymą reglamentuojančių teisės normų aiškinimo ir taikymo

Pareiškėja prašė panaikinti antstolio patvarkymą areštuoti lėšas, vykdant nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, bei patvarkymą dėl vykdymo išlaidų išieškojimo. Pareiškėja nurodė, kad civilinėje byloje, kurioje ji buvo atsakovė, teismas, išnagrinėjęs ieškovo pareiškimą dėl skolos priteisimo, įsakymu priteisė skolą iš jos ir tos pačios dienos nutartimi taikė laikinąsias apsaugos priemones. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai skundą tenkino.

Kasacinis teismas konstatavo, kad pareiga apmokėti išlaidas už laikinųjų apsaugos priemonių vykdymą tenka jų taikymą inicijavusiai šaliai, antstolis turi teisę reikalauti jas apmokėti būtent iš šios šalies, o ši turi teisę reikalauti, kad nurodytų išlaidų atlyginimas jai būtų priteistas išnagrinėjus bylą iš esmės pagal CPK 93 straipsnio taisyklės atsižvelgiant į bylos nagrinėjimo rezultata, įtvirtintą įsiteisėjusiu teismo sprendimu. Vykdymo išlaidas, susijusias su laikinųjų apsaugos priemonių taikymu, iš jų neinicijavusios šalies antstolis turi teisę išieškoti laikydamasis teisės normų reikalavimų (CPK 611 straipsnis, Sprendimų vykdymo instrukcijos 41 punktą) tuomet, kai, įsiteisėjus teismo sprendimui, yra aišku, kad būtent šiai šaliai tenka pareiga tokias išlaidas padengti. Kasacinis teismas pažymėjo, kad antstoliui ėmusis laikinųjų apsaugos priemonių vykdymo išlaidų išieškojimo iš pareiškėjos, teismo įsakymas dėl skolos priteisimo dar nebuvo įsiteisėjęs, t. y. bylą laimėjusi šalis dar nebuvo aiški; vėliau šis teismo įsakymas panaikintas, ginčas po to spręstas pagal ieškinį, o priimtas sprendimas buvo apskūstas apeliaciniu skundu, taigi – neįsiteisėjęs. Kasacinis teismas darė išvadą, kad bylą nagrinėję teismai teisingai sprendė, jog išlaidų, susijusių su laikinųjų apsaugos priemonių taikymu, atlyginimą antstolis nepagrįstai siekė išieškoti iš pareiškėjos dar neįsiteisėjus teismo sprendimui, kuriuo byla išnagrinėta iš esmės, nes priešingu atveju gali susidaryti situacija, kai tos pačios vykdymo išlaidos būtų išieškomos du kartus – tiek pagal antstolio patvarkymą, tiek pagal teismo sprendimą. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. liepos 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-321-313/2017

Darbo teisė

Dėl uždarnosios akcinės bendrovės vadovo paskyrimo (išrinkimo) ir darbo sutarties su asmeniu, paskirtu laikinai eiti uždarnosios akcinės bendrovės vadovo pareigas, sudarymo bei pasibaigusios terminuotos darbo sutarties pripažinimo niekine ir negaliojančia

Ieškovė prašė pripažinti jos atšaukimą iš viešosios sveikatos priežiūros įstaigos vadovo pareigų bei terminuotos darbo sutarties nutraukimą neteisėtais, priteisti su darbo santykiais

susijusias išmokas ir neturtinės žalos atlyginimą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį dalį tenkino.

Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad, sprendžiant, kokiomis įstatymo nuostatomis turi būti vadovujamasi atleidžiant iš pareigų Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos viešosios įstaigos vadovą, atsižvelgtina į tokios įstaigos teisinio statuso ypatumus, kurie reikšmingi aiškinant teisės normas. Nepaneigiant viešosios įstaigos vadovo atšaukimo teisės, kurią turi įstaigos steigėja, Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos viešųjų įstaigų veiklą ir jų vadovų priėmimo į darbą bei atleidimo iš darbo tvarką reglamentuoja specialusis Sveikatos priežiūros įstaigų įstatymas, todėl turi būti vadovujamasi būtent jo, o ne Viešųjų įstaigų įstatymo, nuostatomis, sprendžiant dėl sveikatos priežiūros įstaigos vadovo atšaukimo teisės įgyvendinimo. Įvertinus Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos viešosios įstaigos ypatumus, jos veiklos nukreiptumą viešajam interesui tenkinti, darytina išvada, kad visi sprendimai turi būti objektyviai pagrįsti viešuoju interesu, o ne motyvuojami absoliučios teisės sąvoka. Kasacinis teismas pažymėjo, kad Sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo 15 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos biudžetinių ir viešųjų įstaigų ar jų filialų ir padalinių vadovai bei šių įstaigų sveikatos priežiūros specialistai į darbą priimami ir iš darbo atleidžiami Darbo kodekso nustatyta tvarka ir pagrindais. Kasacinis teismas konstatavo, kad kai viešosios sveikatos priežiūros įstaigos vadovas, paskirtas į šias pareigas viešo konkurso būdu (t. y. patikrinus vadovo gebėjimus specialia teisės aktuose nustatyta tvarka), vėliau yra atšaukiamas iš pareigų kompetentingų subjektų, jis gali būti atšauktas iš šių pareigų tik esant atšaukimo priežastims ir darbuotojui nurodžius tokio atšaukimo motyvus. Priešingu atveju pažeidžiama sveikatos priežiūros įstaigos vadovo (darbuotojo) teisė žinoti, kokių pagrindų jis yra atšauktas (atleistas), bei reikšti atitinkamus reikalavimus, susijusius su tokio atšaukimo (atleidimo). Apžvelgiamu atveju teismų nustatyta, kad ieškovei nebuvo atskleistos jos atšaukimo (atleidimo) iš einamų pareigų priežastys, o tai lemia išvadą, kad nebuvo objektyviai pagrįsto teisėto pagrindo atšaukti ieškovę iš sveikatos priežiūros įstaigos vadovės pareigų. Todėl kasacinis teismas darė išvadą, kad teismai pagrįstai sprendė, jog skundžiamas savivaldybės merės potvarkis yra neteisėtas, su ieškove sudaryta terminuota darbo sutartis nutraukta neteisėtai.

Kasacinis teismas sutiko su ginčą nagrinėjusių teismų išvada, kad neteisėtai (be priežasties) nutraukus terminuotą darbo sutartį darbuotojui mokėtinos kompensacijos dėl neteisėto atleidimo dydis nustatytinas pagal Darbo kodekso 129 straipsnio 5 dalį (apskaičiuojant sumą už priverstinę pravaikštą iki darbo sutartyje nurodyto terminuotos darbo sutarties galiojimo pabaigos). Kasacinis teismas taip pat konstatavo, kad teismams sprendžiant klausimą dėl darbuotojui priteistinos kompensacijos už neteisėtą terminuotos darbo sutarties nutraukimą dydžio, būtina įvertinti apskaičiuotos kompensacijos dydžio atitiktį adekvatumo, proporcingumo, teisingumo ir sąžiningumo principams, vadovaujantis kriterijais, nurodytais kasacinio teismo praktikoje, be kita ko, nustatant, ar priteistinos kompensacijos dydis užtikrina darbuotojo ir darbdavio interesų pusiausvyrą.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas pakeitė apeliacinės instancijos teismo nutartį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. rugpjūčio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-326-684/2017

Bankroto teisė

Dėl sąlygų vykdyti įmonės bankrotą ne teismo tvarka (pranešimo kreditoriams ir ginčų nebuvimo)

Pareiškėjas Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Šiaulių skyrius (toliau – VSDFV Šiaulių skyrius, kreditorius) prašė panaikinti įmonės kreditorių susirinkimo nutarimus įmonės bankroto procedūras vykdyti ne teismo tvarka ir bankroto administratoriumi paskirti pasiūlytą asmenį. Pirmosios instancijos teismas kreditoriaus skundą atmetė, o apeliacinės instancijos teismas – tenkino. Apžvelgiamoje byloje kilo ginčai dėl kreditoriaus informavimo apie siūlymą pradėti įmonės bankroto procesą ne teismo tvarka tinkamumo ir sąlygų, draudžiančios

pradėti bankroto procesą ne teismo tvarka, jeigu tarp įmonės ir jos kreditorių yra ginčų, egzistavimo.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad informuoti visus kreditorius inicijuojant neteisminę bankroto procedūrą ypač svarbu, kadangi šio proceso metu bankrotas vykdomas bendru įmonės ir jos kreditorių susitarimu ir visi klausimai sprendžiami kreditorių susirinkime. Ta aplinkybė, kad kreditoriaus reikalavimas neturėtų įtakos priimtų įmonės kreditorių susirinkimo nutarimų teisėtumui, savaime negali būti priežastis, pateisinanti pareigos informuoti apie vyksiantį kreditorių susirinkimą nevykdymą. Įmonių bankroto įstatymas (toliau – ĮBĮ) įpareigoja apie ketinimą vykdyti bankroto procedūras ne teismo tvarka raštu informuoti kiekvieną kreditorių, neatsižvelgiant į tai, kokio dydžio yra jo finansinis reikalavimas įmonei. Apžvelgiamu atveju, nors įmonės kreditorius yra VSDFV Šiaulių skyrius, pranešimas apie šaukiamą kreditorių susirinkimą buvo išsiųstas VSDFV. Kasacinis teismas pažymėjo, kad VSDFV Šiaulių skyrius yra tiesiogiai pavaldus VSDFV. Be to, Viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnio 8 punkte ir VSDFV direktoriaus 2014 m. rugsėjo 11 d. įsakymu Nr. V-555 patvirtintose Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigose taisyklėse įtvirtintas vieno langelio principas, *inter alia* (be kita ko), įpareigojantis VSDFV administravimo įstaigą, neįgaliotą spręsti prašyme išdėstytų klausimų, ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo prašymo užregistravimo išsiųsti jį kompetentingai įstaigai. Byloje teismų nustatyta, kad pranešimas centrinėje VSDFV buvo gautas 2016 m. liepos 21 d., todėl vėliausiai 2016 m. liepos 26 d. turėjo būti persiųstas VSDFV Šiaulių skyriui, o kreditorių susirinkimas įvyko 2016 m. liepos 29 d. Kadangi ĮBĮ nenustato minimalaus termino, per kurį turi būti išsiųstas (gautas) pranešimas apie šaukiamą kreditorių susirinkimą, kasacinis teismas, atsižvelgdamas į tai, kad klausimas dėl įmonės bankroto ne teismo tvarka nereikalauja itin didelio pasiruošimo, konstatavo, jog terminas pasiruošti šio klausimo nagrinėjimui buvo pakankamas. Dėl nurodytų aplinkybių kasacinis teismas sprendė, kad informavimo apie įvyksiantį kreditorių susirinkimą procedūra nebuvo pažeista.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad bankroto procedūrų, vykdomų ne teismo tvarka, pagrindinis kriterijus yra ginčo tarp įmonės ir jos kreditorių nebuvimas (ĮBĮ 12 straipsnio 1 dalis). Kasacinis teismas nurodė, kad sprendžiant klausimą, nuo kurio momento prasideda įmonės bankroto procesas ne teismo tvarka, svarbu atsižvelgti į tam tikro veiksmo sukeliamas pasekmes. Vertindamas pranešimų kreditoriams su siūlymu bankroto procedūras vykdyti ne teismo tvarka teisinę galią, kasacinis teismas konstatavo, kad toks veiksmas realių teisinių pasekmių nesukuria. Įstatyme nustatytas teisinės pasekmes sukelia ne pareiškimo kreditoriams apie numatomą bankroto procesą neteisimine tvarka išsiuntimas, o kreditorių susirinkimo nutarimo išskelti įmonei bankroto bylą priėmimas (ĮBĮ 13 straipsnio 1, 4 ir 5 dalys). Dėl to kasacinis teismas išaiškino, kad ĮBĮ 12 straipsnio 1 dalies prasme turtinių reikalavimų ar išieškojimų ne ginčo tvarka nebuvimas svarbus ne pranešimų kreditoriams išsiuntimo metu, bet kreditorių susirinkime priimant nutarimą dėl įmonės bankroto ne teismo tvarka vykdymo. Kasacinis teismas pažymėjo, kad nurodžius priverstinai nurašyti skolininko pinigines lėšas ir disponavimo pinigėmis lėšomis apribojimus pateikus Piniginių lėšų apribojimų informacinei sistemai, laikytina, kad vykdymo procesas prasidėjo (CPK 587 straipsnio 10 punktas). Kadangi buvo vykdomas išieškojimas pagal VSDFV Šiaulių skyriaus išduotą vykdomąjį dokumentą, kasacinis teismas sprendė, kad apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nurodė, jog įmonės bankrotas ne teismo tvarka pradėtas pažeidžiant imperatyviasias ĮBĮ 12 straipsnio 1 dalies nuostatas, todėl yra neteisėtas. Dėl to kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-302-313/2017

Dėl įmonių bankroto administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo

Pareiškėja prašė panaikinti bankrutuojančios įmonės kreditorių susirinkimo nutarimus dėl administravimo išlaidų sąmatos ir bendrovės finansinių ataskaitų rinkinio tvirtinimo. Pirmosios instancijos teismas kreditoriaus skundą tenkino. Apeliacinės instancijos teismas bylos dalį dėl

reikalavimo panaikinti bankrutuojančios įmonės kreditorių susirinkimo nutarimus dėl administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo nutraukė.

Kasacinis teismas nurodė, kad naujos redakcijos Įmonių bankroto įstatymo (toliau – ĮBĮ) 36 straipsnis (2015 m. spalio 15 d. įstatymas Nr. XII-1962, įsigaliojo nuo 2016 m. gegužės 1 d.), kompleksiskai pakeitė ankstesnį bankroto administravimo išlaidų reglamentavimą. Iki 2016 m. gegužės 1 d. galiojusioje 36 straipsnio redakcijoje buvo tik abstraktūs kriterijai dėl bankroto administratoriaus atlyginimo dydžio nustatymo, o naujos redakcijos 36 straipsnio 5 dalyje nurodyta, kad administratoriaus atlyginimas nustatomas už visą įmonės administravimo laikotarpį, atsižvelgiant į Vyriausybės patvirtintas Atlyginimo administratoriui už bankroto administravimą nustatymo taisykles, kuriose nustatomi rekomendaciniai administratoriaus atlyginimo dydžiai. Minėtame punkte taip pat įtvirtinta principinė nuostata, jog administratoriaus atlyginimas yra siejamas su administratoriaus veiklos rezultatais ir nepriklauso nuo bankroto procedūros trukmės, t. y. atlyginimo dydis tvirtinamas visam bankroto procesui, ne mėnesiui, kas buvo nedraudžiama taikant ankstesnę ĮBĮ redakciją. Toks administratoriaus atlyginimo nustatymo būdas skatina administratorių operatyviau vykdyti įmonių bankroto procesą. Teisme ginčijant kreditorių susirinkimo patvirtintą administravimo išlaidų sąmatą, teismui *expressis verbis* suteikta teisė ne vien panaikinti kreditorių susirinkimo nutarimą ir perduoti klausimą iš naujo svarstyti kreditorių susirinkimui, o pačiam patvirtinti administravimo išlaidų sąmatą (nuo 2016 m. gegužės 1 d. galiojančio ĮBĮ 36 straipsnio 2 dalis). Toks teisinis reguliavimas grindžiamas siekiu didinti bankroto procedūrų veiksmingumą, kadangi administravimo išlaidų dydis turi būti grindžiamas objektyviais kriterijais, o ne kreditorių daugumos palankumu ar nepalankumu bankroto administratoriui. Teismo diskrecija nustatant administravimo išlaidų dydį yra ribota. Būtent dėl šios priežasties ĮBĮ 36 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad teismo nutartis, kuria patvirtinama administravimo išlaidų sąmata, yra galutinė ir neskundžiama.

Kasacinis teismas nurodė, kad naujos ĮBĮ 36 straipsnio redakcijos taikymas susietas su atitinkamų bankroto procedūrų pradžios momentu. Kasacinis teismas pažymėjo, kad sąvokos „bankroto procesas“ ir „bankroto procedūra“ nėra tapačios; pastaroji sąvoka yra siauresnė ir apima tik tam tikrą atskirą veiksmą ar vienaarūšių veiksmų grupę (tęstinis veiksmas). Bankroto administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimas laikomas viena iš bankroto procedūrų. Atsižvelgdamas į tai, kad administravimo išlaidų sąmata tvirtinama už visą įmonės bankroto procesą, į tai, kad jos dydis nustatomas atsižvelgiant į Vyriausybės patvirtintus bankroto administravimo išlaidų rekomendacinius dydžius, kasacinis teismas konstatavo, kad bankroto administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo procedūra prasideda administravimo išlaidų sąmatą pirmą kartą tvirtinant kreditorių susirinkime, šiam įgyvendinant ĮBĮ 23 straipsnio 5 punkte nustatytą kompetenciją. Vėlesni administravimo išlaidų sąmatos keitimai nėra savarankiškos procedūros, o administravimo išlaidų sąmatos procedūros sudėtinė dalis. Kadangi ginčo sąmatos tvirtinimo procedūra prasidėjo dar galiojant ankstesnei ĮBĮ 36 straipsnio redakcijai, todėl kasacinis teismas sprendė, kad nagrinėdami teisme administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo klausimą teismai turėjo vadovautis iki 2016 m. gegužės 1 d. galiojusia ĮBĮ 36 straipsnio redakcija. Nors iki 2016 m. gegužės 1 d. galiojusi ĮBĮ redakcija administravimo išlaidų sąmatos klausimą priskyrė kreditorių susirinkimo kompetencijai, o pagal nusistovėjusią teismų praktiką, nustatęs pažeidimus, teismas gražindavo šį klausimą kreditorių susirinkimui svarstyti iš naujo, kasacinis teismas pažymėjo, kad įstatyme nebuvo įtvirtintas draudimas teismui, panaikinusiam kreditorių susirinkimo nutarimą, administravimo išlaidų sąmatą patvirtinti pačiam. Kasacinis teismas konstatavo, kad teismas, nustatęs bankroto įstatymo pažeidimus ir nustatęs, kad pakartotinis klausimo svarstymas kreditorių susirinkime būtų neefektyvus, galėjo išspręsti ginčą iš esmės, neperduodamas sąmatos pakartotinai svarstyti kreditorių susirinkimui, o pats ją patvirtindamas. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas sprendė, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nutraukė procesą, vadovaudamasis naujomis ĮBĮ 36 straipsnio nuostatomis. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir bylą gražino šiam teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. liepos 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-320-915/2017

Dėl nemokios įmonės tyčinio bankroto ir atsakingo už tyčinį bankrotą subjekto

Bankrutavusios įmonės bankroto administratorius prašė pripažinti įmonės bankrotą tyčiniu. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pareiškimą tenkino.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad įmonei iki tyčinių veikslių atlikimo jau esant nemokiai, tokios įmonės padėties pabloginimas gali pasireikšti kaip vengimas atsiskaityti su bendrovės kreditoriais Įmonių bankroto įstatymo (toliau – ĮBĮ) numatyta tvarka ir schemų, kurios užtikrina, kad dar likęs nemokios įmonės turtas bus paskirstytas apeinant bankroto procedūroje numatytą tvarką, įgyvendinimas. Kadangi pagal kasacinio teismo išaiškinimą tyčiniu bankrotu pripažintini tik veiksmai, kuriais iš esmės pabloginama įmonės padėtis, nemokios įmonės atveju šis esminis pabloginimas reiškia reikšmingos turto dalies iš įmonės išėmimą, kai dėl tokių veikslių žymiai pasikeičia daugumos kreditorių galimybės gauti savo reikalavimų patenkinimą. Kasacinio teismo vertinimu, įmonei priklausančių prekių įkeitimas, užtikrinant jau anksčiau atsiradusių prievolių įvykdymą, kartu su vėlesniu prekių perėmimu aiškiai pažeidė įmonės kreditorių interesus. Pirmiausia, prekių atsargų įkeitimas už jau anksčiau atsiradusią prievolę reiškia akivaizdų pirmenybės suteikimą įkaito gavėjui, palyginti su kitais kreditoriais, kurie tokios pirmenybės neįgyja. Antra, suinteresuotas asmuo nepagrindė būtinumo įkeisti prekes tuo metu, kai įmonės finansinė padėtis buvo prasta, taip pat nepagrindė, kaip tai galėjo padėti įmonei tęsti veiklą ir atsiskaityti su kitais kreditoriais. Kasacinis teismas pažymėjo, kad šioje byloje teismai nustatė, jog prekių perėmimas lėmė atsiskaitymą tik su vienu kreditoriumi ir vėlesnį įmonės veiklos nutraukimą. Todėl ginčo atveju negalima teigti, jog toks veikslas laikytinas nereikšmingu CK 6.930¹ straipsnyje nustatyto atsiskaitymų su kreditoriais eiliškumo pažeidimu, būtinu verslui plėtoti. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas tinkamai sprendė, jog įkeitimo sandoris ir paskiau sekęs prekių perėmimas pažeidė ĮBĮ 20 straipsnio 2 dalies 2 ir 4 punktus.

Kasacinis teismas yra nurodęs, kad civilinės atsakomybės prasme kaip vadovas gali būti vertinamas ne tik asmuo, kuris pagal įmonės dokumentus tuo metu ėjo įmonės vadovo pareigas (*de jure* vadovas), tačiau ir bet kuris kitas asmuo, jei nustatoma, kad įmonė veikė jo vadovaujama (*de facto* vadovas). Pripažinus, kad formaliai vadovu nepaskirtas asmuo sistemingai atliko funkcijas, kurias paprastai atlieka vadovas, jo atsakomybė už neteisėtus veikslais įmonei padarytą žalą taikoma kaip *de jure* vadovui. *De facto* vadovas yra asmuo, kuris nėra paskirtas direktoriumi, bet nuolatos atlieka užduotis ir priima strateginius verslo sprendimus, būdingus šiai pozicijai. Būtent esminių (strateginių) verslo sprendimų priėmimo kriterijus vadovą skiria nuo kitų darbuotojų bei akcininkų. Kasacinis teismas pažymėjo, kad kasacinio teismo praktikoje yra nurodyta, jog faktiniu įmonės vadovu pripažįstamas tas asmuo, kuris atlieka juridinio asmens vadovui priskirtas funkcijas ir priima vadovui pagal kompetenciją priskirtus valdingus sprendimus, nepriklausomai nuo jo einamų formalių pareigų įmonėje ir nuo jo buvimo ar ne įmonės dalyviu. Apžvelgiamoje byloje teismai nustatė, kad suinteresuotas asmuo D. G. su įmone buvo sudaręs darbo, o vėliau ir paslaugų, sutartį konsultanto pareigoms vykdyti. Kasacinis teismas darė išvadą, kad nurodyto suinteresuoto asmens kompetencija apėmė įmonės strateginių verslo sprendimų priėmimą (pavyzdžiui, įmonės patalpų pirkimas, taip pat sandoriai, kuriuos teismas pripažino nuostolingais arba pažeidžiančiais kreditorių eiliškumą, galėjo būti sudaryti tik su jo nurodymu, nes jokios ekonominės naudos įmonei jie nedavė; priešingai, jie buvo ekonomiškai nepateisinami, kadangi įmonei jau esant nemokiai šie sandoriai reiškė įmonės veiklos pabaigą ir buvo naudingi tik suinteresuotam asmeniui bei jo vadovaujamai įmonei). Šias aplinkybes susiejęs su D. G. galimybe naudotis įmonės vidine informacija, asmenines sąsajas su įmonės vienintele akcininke, kasacinis teismas sprendė, kad šio asmens galimybės priimti strateginius įmonės veiklos sprendimus ir duoti privalomus nurodymus bendrovės valdymo organams yra pakankamos pripažinti *de facto* vadovo statusą.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. liepos 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-324-915/2017

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt